

NOTES I PERFILS

PERE ORTÍS. DEL PLA D'URGELL A NOVA YORK Isidor Cònsul

La publicació amb pocs mesos de diferència de dues noves novel·les de Pere Ortís (Bellpuig, 1930) - *El sol de la darrera selva*, a Pagès editors; i *L'ombra del còndor*, a Columna-Albí – hauria de ser motiu per fer saber amb més detall la feina d'un autor singular que ja porta vuit novel·les escrites des de 1976, a més el volum de relats *Cròniques de l'aborigen crònic* (1995), el llibre de reflexions sobre la llengua, *On va el català* (1995), i que és, de torna, el traductor de l'obra d'Edgar Allison Peers, *Catalònia Infelix* (1986). A mitjan d'aquest passat mes d'agost, Vidal Vidal es queixava, al diari "El Segre" de la poca acollida que tenen, entre la crosta de la premsa barcelonina, les manifestacions de cultura que surten de ponent. Això vol dir que si ens deixàvem gronxar per aquest camí victimista, que hi és, una de les raons que es podrien brandar per l'eco més aviat escàs que ha tingut fins ara el corpus narratiu de Pere Ortís rauria en aquesta mena de maledicció ponentina. Però no és l'única causa, ni de bon tros. En el seu cas, hi ha una circumstància biogràfica de perllongades estades fora de Catalunya que també hi ha influït de manera evident.

Ordenat sacerdot l'any 1955, i exercint alhora de pare paül, Pere Ortís n'ha passat més trenta per terres americanes, repartits d'aquesta manera: primer, dotze anys a Hondures i a altres països de l'Amèrica Central, i després, prop de vint en diferents barris marginals i d'immigració hispana de Nova York. Ha estat una experiència forta, sens dubte, i riquíssima des d'una perspectiva personal, que ha posat Pere Ortís en contacte amb la injustícia més desesperada, amb els efectes colpidors del neocolonialisme, amb les paradoxes de les revolucions a l'Amèrica Llatina, amb diferents mostres de genocidi cultural i amb els negocis bruts de la droga, entre altres etcèteres.

Una experiència que per força havia de marcar les línies mestres de la seva obra literària i així, novel·les com *La pell de la iguana* (Selecta, 1974) i *El crit del guacamai* (Pòrtic, 1988), tenen com a geografia narrativa l'aspra realitat d'Hondures, Nicaragua i El Salvador, els mateixos paisatges per on campa una de les dues novel·les publicades enguany, *El sol de la darrera selva*. Amb un registre similar, bé que diferent, l'autor canvià de geografia a *El clam de l'asfalt* (Selecta, 1976), novel·la situada en la realitat novaioquesa dels immigrants sud-americans. Hi ha un canvi de paisatge, efectivament, però es mantenen, en essència, els problemes de fons que hi són tractats. En altres novel·les combina els dos espais geogràfics i els eixos narratius es mouen avall i amunt del vast continent americà: així succeeix a *La petja incerta* (Pòrtic, 1988), que va a cavall

del tròpic i d'un cenobi nord-americà, i a l'altra de les novel·les publicades enguany, *L'ombra del còndor*, que viatja de Colòmbia i els Andes a Nova York rere el drama, l'ambició i les intrigues del món de la droga.

Dues novel·les més de temàtica casolana (*Mirall d'anatema*. Tres Turons, 1982, i *Lo cop de falç*. Virgili & Pagès, 1987), i l'esmentat volum de narracions, *Cròniques de l'aborigen crònic*, arrodoneixen, per ara, el corpus narratiu de Pere Ortís. En el benentès, és clar, que el fet de tractar-se de dues novel·les sense l'aparat cosmopolita de la resta no vol dir que no tinguin l'ànima i l'esperit d'universalitat. En el primer cas, Pere Ortís refà i recorda el cúmul d'experiències de la seva vida d'estudiant en la immediata postguerra, primer en el convent dels PP Paüls de Bellpuig i, més tard, a l'Espluga del Francolí. És la novel·la sobre l'adolescència d'una generació crispada per la guerra, amb un to de costumisme escolar que a estones és deliciós, i que esdevé, al mateix temps, un relat de la formació en el sentit del "bildungsroman". *Lo cop de falç*, per la seva banda, recrea, amb alguna variació, un fet truculent de finals del XIX, conegut com el "crim del Tarròs" i que ha estat de llarga supervivència oral entre els pobles de l'Urgell. La novel·la combina els aires de fulletó vuitcentista propis del tema tractat, amb elements manllevats de la novel·la negra que ajuden l'autor a reconstruir amb coherència la relació dels fets. L'obra té, encara, el valor afegit d'una curiositat lingüística que homenatja els girs i matisos dialectals de la parla de l'Urgell.

Es tracta, però, de títols que compto que a hores d'ara deuen ser introbables, tant pels anys que s'han escolat des de l'edició com, en algun cas, per la raresa de la casa editorial. També, perquè els llibres van cada vegada a pas més rabent per les llibreries. De tota manera, el lector que pugui interessar-se per l'obra narrativa de Pere Ortís encara té la possibilitat d'encarar-se a les dues novetats d'enguany: *El sol de la darrera selva* i *L'ombra del còndor*. Són dos títols prou significatius respecte del conjunt de l'obra i característics d'una manera de narrar que, potser per la influència barroca de la tradició llatinoamericana, sembla més acostada, en català, a l'acoloriment dels models modernistes que no pas a la continguda senzillesa dels actuals. Salvada aquesta consideració d'un estil aspre i cantellut, el lector trobarà una via alternativa per mirar, amb ulls catalans, la complexa realitat de l'Amèrica Llatina.

Isidor Cònsul